

"NE İÇİNDEYİM ZAMANIN"¹

Saadettin YILDIZ

Şiirimizde, zor yazan ve kendi yazdıklarını zor beğenen şairler arasında Tanpınar'ın yeri hayli yukarıdadır. Ona göre şiir, kadın gibi meşgul olunmak ister, uğraşmadan olmaz.² Roman, hikâye, deneme, edebiyat tarihi, edebiyat incelemesi gibi, her biri değişik dikkat ve yoğun mesai isteyen sahalarda çok ciddî çalışmalar içine girmesinin de tesiriyle olsa gerek, şiire çok fazla zaman ayıramamış;³ ancak, kusursuz şiir arayışından da vazgeçmemiştir.⁴ Bir mülâkata verdiği cevapta "Şiir kendi muvazaasının dışına çıktı. Vezin ve kafiyenin, muayyen şekillerin ihmalî yüzünden mukavemetsiz eserler doğuyor. (...) Hürriyetler bizi dağıttığı zaman tehlikeli olurlar"⁵ diyen şair, şiirin titiz bir çalışmayla meydana getirilebileceğine inanmaktadır. Tanpınar'ın bütün şiirlerinin sayısı -bitmemiş olanlar dahil- yüzü bulmaz. Sanatın zannedildiğinden çok daha ciddî bir iş, mısraın ise "bütün bir kâinat" olduğunu düşünen şair, "onu bilerek yapan, hele o mısrada elde ettiklerini ikinci ve üçüncüsünde o kadar değişik ve birincisine uygun şekilde" sürdürebilen sanatkârı, "insanların en büyüğü ve mucizelisi" saymış;⁶ bu yüzden az yazmış, fakat yazdıklarını iyi işlemiştir.

1

1
Ne içindeyim zamanın,
Ne de büsbütün dışında;
Yekpâre, geniş bir ânın
Parçalanmaz akışında.

2
Bir garip rüyâ rengiyle
Uyuşmuş gibi her şekil,
Rüzgârda uçan tüy bile
Benim kadar hafif değil.

3

Başım sükûtu öğüten
Uçsuz, bucaksız değirmen;
İçim muradına ermiş
Abasız, postsuz bir derviş;

4

Kökü bende bir sarmaşık
Olmuş dünya sezmekteyim,
Mavi, masmavi bir ışık
Ortasında yüzmekteyim.

² Mehmet Kaplan'a yazdığı 31 Aralık 1958 tarihli mektup, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mektupları (Haz. Zeynep Kerman), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1974, s. 275

³ Şairin, Hasan Âli Yücel'e yazdığı 4.4.1958 tarihli mektubundaki "*Zaten şiir, fakirinizde eserden ziyade şair budalalığı şeklinde tecellî etmiş*" cümlesi, - tabii, *budalalık* sözünü başka türlü anlamak kaydıyla- onun şiir cehdinin, *yazmaktan çok şiiri yaşamaya* dayandığını ifade etmesi bakımından dikkat çekicidir. (Bk. Tanpınar'dan Hasan-Âli Yücel'e Mektuplar, Haz. Canan Yücel Eronat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-1997, s. 21.)

⁴ Ondaki bu titizlik o kadar ileri derecededir ki, Ahmet Kutsi Tecer'e 1937'de yazdığı bir mektupta "*Gelecek seneye bir şiir kitabı neşrine niyet ettim.*" (Kerman, s. 28) demiş; fakat kitap ancak 1961 yılı Şubat ayında, yani şairin ölümünden 11 ay kadar önce neşredilebilmiştir. Kitabın matbaada olduğu sıralarda duyduğu huzursuzluk, Hüsamettin Bozok'a yazdığı mektuplarda çok açık şekilde anlaşılmaktadır. (Bak: Kerman, s. 323 v.d. ; Eronat, s. 95 v.d.)

⁵ Mustafa Baydar, Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık L.Ş., İstanbul-1960, s. 194

⁶ "Çocuk Dünyası", Yaşadığım Gibi, s. 415

Bu titizlik ve mükemmeliyet arayışı, elbette, onun işini biraz daha zorlaştırmıştır. Dolayısıyla da, tıpkı Yahya Kemal gibi, az yazmış; yazdıklarını ortaya çıkarmada o da oldukça temkinli davranmıştır. Aslında bu tutumundan çok da memnun değildir. Arkadaşlarına yazdığı çeşitli mektuplarda, az yazmasından sıkça şikâyet eder: "... bütün bu ızdırıp, mahrumiyet, hayat çeşmesinin başında bir yudum su bile içmeden beyhude bekleyişler, hepsi hepsi boşuna mı gidecek? (...) Beni asıl müteessir eden kupkuru kalışımdır. Goethe benim iki manzumeyi yarım yamalak yazabildiğim bir sene içinde 3-4 eser, hem de bütün Avrupa'yı birden sarsan 3-4 eser yazıyordu. Çalışmak... Yarabbim, bu şifayı bana ne vakit göndereceksin? (...) Bu kadar yaşadığı dünyayı eskitmiş, tecessüs ve ihtirasını öldürmüş bir adam ne olabilir?"⁷

Hasan Âli Yücel'e yazdığı şu satırlar, Tanpınar'ın "dünyayı eskitmiş olmak"tan dolayı büyük bir huzursuzluk içinde olduğunu ifade ettiği gibi, eserleri -özellikle de şiirleri - sayesinde ebediyete kavuşma özlemini duyduğunu ortaya koyuyor: "Elimde bir romanla, şiirler var. Vakit daraldı, ellisekizindeyim.. Ölmeden şu şiirlerime bir çeki düzen verirsem çok mesut olacağım. O benim asıl makyajım, tıraşım, tuvaletim olacak.

Gülünç bulma sakın bunları. Bir kere bir halt etmişim, angaje olmuşum. Ortaya bir isim atılmış, iddialara girişmişim. Geçen gün Boğaz'dayım. Âşık olduğum, yalnız gezdiğim günleri düşündüm. Ve kendi kendime 'yarabbim dedim, acaba genç bir âşık birgün buralarda tıpkı benim on on beş sene evvelki halimde dolaşırken benden bir mısra okuyacak mı?' Ebediyet işte bu! Eğer böyle bir şey olursa vallahi mezarımda dönerim."⁸

Tanpınar'ın şiir konusundaki ana tutumlarından biri de ona herhangi bir sosyal görev yüklememektir: "Maalesef memleketimizde mutlak derecede bir ekseriyet hâlâ san'atkârda büyük insanî mefkûrelerin bir peygamberini, cemiyet hayatının ateşli bir havarisini görmek arzusundadır. (...) Bu yüzdendir ki, sadece muzdarip ve huzursuz ruhun saf bir lisanı olması lâzım gelen şiiri çok def'a irşadın kürsüsünde vaız eder gördük. Hakikatte bütün bunları ifade için başka bir dil, yevmî hayatımızın aynası olan nesir vardı."⁹ sözlerinden de anlaşıldığı gibi, Tanpınar, şiirin katı gerçekleri ifade sanatı olarak kullanılmasına taraftar değildir. O, gerçek şiirin kendinden başka bir gayesinin olamayacağına ve kendinde başlayıp yine kendinde bittiğine, asaletinin de buradan geldiğine inanır.¹⁰ "Günün ve hayatın emirlerini san'atın üstünde tutma"nın sanata zarar vereceğini düşünür.¹¹

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şiirini değerlendirirken, mûsikînin onda bir *kurucu unsur* olduğu gerçeğini unutmamak gerekir. Güzel sanatların hepsine karşı büyük ilgi duyan Tanpınar, özellikle resim ve müzik konusunda otoritedir. Çok yakından tanıdığı bu iki sanatın, onun şiirinin tekevvün macerasında muayyen bir yeri vardır. Tabîî, maddî varlığı teferruatından sıyrarak vermekten hoşlanan şair, -resmi "rengin neş'esini tatmak"¹² olarak kabul etmesinin tabîî bir sonucu olarak- bize "tablo şiir" sunmaktan uzak durmuştur. O, "mücerred resmi sever."¹³ Bu durumu, onun şiirindeki tecridin kaynaklarından biri olarak düşünmek yanlış olmaz.

Mûsikî ise, Tanpınar'ın şiirinde daha önemli bir yere sahiptir: "Her çehre, her hâtıra bize kendi hususî nağmesiyle gelir. Onu yeniden yaşamak için bu sesi bulabilmek lâzımdır."¹⁴ sözleri, onun kelimelerle çizdiği soyut tablonun çoğu zaman *hususî bir sestem*, yani mûsikîden

⁷ Ahmet Kutsi Tecer'e yazdığı 9 Mayıs 1936 tarihli mektup, Kerman, s.16-17

⁸ Hasan Âli Yücel'e yazdığı 27.III. 1958 tarihli mektup, Eronat, s. 17

⁹ "Şiir Hakkında-I", Edebiyat Üzerine Makaleler, M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul-1969, s. 1

¹⁰ a.y., s.2

¹¹ "Şiirin Peşinde", a.e., s.13

¹² "Resim ve Heykel Müzesi", Yaşadığım Gibi, s. 373

¹³ Mehmet Ali Cimcoz'a yazdığı 4 Haziran 1953 tarihli mektup, Kerman, s.89

¹⁴ "Şiir ve Rüya-II", Edebiyat Üzerine Makaleler, s. 22

beslendiğini ifade eder. Sesin *visüel imajlar* doğurması, şairin "kendi derinliklerini yoklayabilme kabiliyeti"¹⁵ ile yakından ilgilidir.

Şair, sesin kendisinde vizüel imaja dönüşmesini çarpıcı bir örnekle anlatır: Dede'nin Mâhur Beste'sini ilk defa dinlediği zaman gözlerinin önünde büyük bir *ağaç* canlanmış; Eyyubî Bekir Ağa'nın Nühüft bestesi, mûsıkînin hamlesi altında yavaş yavaş şişen bir *yelken* imajına götürmüştü; yine Eyyubî Bekir Ağa'nın Mâhur Beste'si de onda, ne zaman gördüğünü bilmediği bir *kadın yüzüyle* birleşmiştir. "Bu hayallerin üçü de iradî değildir; kendiliğinden meydana gelmiştir. (...) Şimdi sırasıyla bu üç hayali bende karşılığı olan duygulara çeviriyorum: uzlet, mistik ülkü, ferdî saadet hasreti..."

Hakikat şu ki, nereden ve nasıl gelirlerse gelsinler, bugün bende musıkî ile temasın doğurduğu üç şekil var ki, ayrı ayrı ruh hallerini karşılıyor: nağmeden bir ağaç, nağmeden bir yükseliş, nağmeden bir yüz... Üçü de ani bir duyuş altında şekillenmiş üç rüyadır."¹⁶

Tanpınar, en küçük şiiri dahil, her eserinin başında batıdan veya doğudan bir mûsıkî eserinin bulunduğunu, onu kendi şahsiyetinin asıl idrâkine götüren vasıtanın mûsıkî olduğunu¹⁷ söylerken, şiirinin kapısını açacak anahtarlardan birini de vermiştir.

Tanpınar, dış dünyanın rengini, sesini (mûsıkîsini) ve şeklini çok iyi yakalayan, fakat dış âlem intibâlarını doğrudan anlatmak yerine, o âlemden aldığı ihvaslar vasıtasıyla kendi iç dünyasına dalmayı, murakabeyi seven bir şairdir. Ondaki içe dalma, dış dünyanın gürültülü çeşitliliğinden kurtulduktan sonra beliren *hususî bir tavırdır*: "Sükût benim dikkatimdir. O içimde, etrafımdaki her aksi kabule hazır bir vazoya benzer."¹⁸ Bu vazonun her aksi kabule hazır oluşu, onu olduğu gibi bıraktığı anlamına gelmez. Ama, sükût tam anlamıyla dikkat hâline gelirse, şairin kendi beninde yoğunlaşmasını kolaylaştırır. Antalyalı Genç Kıza Mektup'ta dile getirdiği, "*Ne İçindeyim Zamanın* şiiri, şiir hâlini, kozmosla insanın birleşmesini nakleder ki bir çeşit murakabe (içe dalma) ve rüyâ hâlidir. Görüyorsunuz ki, hakikî rüyânın tesadüfleri ve tuhafıkları ile alâkası yoktur. Zaten rüyânın kendisinden ziyâde, benim şiir anlayışında, bâzı rüyâlara içimizde refakat eden duygu mühimdir. Asıl olan bu duygudur. Mûsıkî burada işe girer. Çünkü bu duygu mûsıkîşinas olmamak şartıyla mûsıkî sevenlerde bu san'atın uyandırdığı hisse benzer. Bunu, yaşadığımız başka bir zamana gitmek diye tarif edebilirim. Başka türlü ritmi olan ve mekânla, eşya ile içten kaynaşan bir zaman."¹⁹ görüşü, Tanpınar'ın, dış dünya intibâlarını kendi iç dünyasında yorumladıktan sonra dışa yansıtmaya özel bir önem verdiğini gösteriyor. Tabii, böyle bir tutum, eşyanın çok farklı bir şekilde idrâk edildiği anlamına gelir.

Tanpınar'ın *Ne İçindeyim Zamanın* şiirini yorumlarken, -hattâ böyle bir çalışma, diğer şiirlerinin anlaşılmasını da kolaylaştırır- *şiir hâli*, *kozmosla insanın birleşmesi*, *içe dalma / murakabe* ve *rüyâ hâli* kavramlarını açıklığa kavuşturmak gerekir. Çünkü bu kavramlar, bu şiirin *anahtar kavramlarıdır*.²⁰

¹⁵ a.y., s.23

¹⁶ a.y., s.22-23

¹⁷ "Ahmed Hamdi Tanpınar Anlatıyor_(Konuşan: Yaşar Nabi Nayır)_ a.e., s.549

¹⁸ *Mûsıkî Hulyâları*, Yaşadığım Gibi", T.K.E. Yayınları, İstanbul-1970, s.333

¹⁹ "Antalyalı Genç Kıza Mektup", *Edebiyat Üzerine Makaleler*, M.E.B. Yayınları, İstanbul-1969, s.571-572

²⁰ Şiirde *anahtar kavramla*, anahtar kelimeden biraz daha kompleks bir yapıyı kastediyoruz: Anahtar kelimedede de şairin içinde bulunduğu ruh hâli, tema, zaman vb. şiir unsurlarını belirtme özelliği temel olmakla beraber, anahtar kavramda, bizi şiirin aslî dokusuna -ve kısmen de olsa şaire- götürme kabiliyeti daha yüksektir. Anahtar

- Şiir hâli:

Tanpınar'a göre, şiirin kendine mahsus havası bütün kuvvetini, tesir kabiliyetini, kısacası mükemmelliğini doğuran her şeyini sanatın dilinden alır. Bu havanın kelime ve imajla olan ilgisi, bir peyzajın veya bir odanın ışıkla olan ilişkisi gibidir. Odanın içindeki eşyanın bizdeki tesirleri nasıl pencereden süzülen ışığa bağlı ise, şiirdeki kelimeler de şiir havasına öylece bağlıdır. O hava kalktığı takdirde kelimeler de imajlar da çok az şey ifade edebilir.²¹ Tanpınar'ın "şiir hâli", yukarıdaki "şiir havası"nın hususî şeklidir. "Şiir ve alelumum san'at, ferdin en mutlak ve hür surette kendini idrâk ettiği zirvedir."²² dediğine göre, şiiri tam anlamıyla, insanın iç dünyasında şekillenen çok özel bir kavrayış olarak düşünmektedir. Bu kavrayışta *şuuraltının kontrolünde bir şuurun* tayin edici faktör olduğunu söyleyebiliriz: Köşe taşlarını cezbe ve hülyânın oluşturduğu çok özel bir atmosfer... "Şiir bir nevi sükûnetin çocuğudur."²³ "şiir havası"na ulaşmak -daha özel hâliyle- şiir hâlini kuşanmak, maddî âlemin çeşitliliğinden kurtularak sessizliği yakalamakla mümkündür.

- Kozmosla insanın birleşmesi :

İnsan, dış dünyanın çok sesliliğinden süzerek çıkardığı *ortak ritmi* kendi iç beninin sesiyle birleştirerek elde ettiği mûsikîyi ne kadar derinden duyarsa şiir hâlini de o derece kolay yakalar. Bu suretle de *büyük kâinat* olan kozmosla *küçük kâinat* diyebileceğimiz insan aynileşmiş olur. Daha açık bir ifadeyle, şair, derin bir sükût sayesinde kozmosun çeşitliliği ile belli bir duyuşta yoğunlaşan iç beni arasında denge kurar. Sözü ettiğimiz aynileşme, aslında bu dingedir. Denge kurulamaz ve sadece iç ben konuşursa şiirin doğması zorlaşır; kozmosun kesin hâkimiyetinde ise şiir ölür; çünkü "şiir bir iç kale san'atıdır."²⁴ İnsanın duyan ve yeniden yorumlayan vasfıyla varlığa katılmaması hâlinde, kozmosla birleşmeden söz edilemez. Tanpınar'da, varlığı yeniden yorumlama ve ona hususî bir mânâ yükleme cehdi süreklidir.

- İçe dalma / Murakabe :

Bu, şairin bir sanatkâr olarak kendi benini tam anlamıyla idrâk etme çabasıdır. "Şairin kendi derinliklerini yakalayabilmek kabiliyeti"²⁵ veya "kendi olmak imkânını bulma"²⁶ Şiir hâli, bir bakıma, cezbe hâli olduğuna göre, şairin kendi iç dünyasını heyecan ve sezgileri ile ele geçirme cehdi olarak da izah edilebilir. Sonsuzluk, lekesiz ve olağanüstü yumuşak çırpınışlı bir güvercin kanadının, yani şiirin yapıp tamamladığı bir saray: Bu sarayın mimarı tesadüf değil, şairin sessizce kendi içine dönüşüyle canlanan "dikkat"²⁷ tir.

kavramın, birkaç anahtar kelimeyi birden bünyesinde bulundurabildiğini ve bu sayede daha çok şey ifade edebildiğini de unutmamak gerekir.

²¹ "Şiir Hakkında-II", Edebiyat Üzerine Makaleler, M.E.B. Yayınları, İstanbul-1969, s.8-9

²² "Şiir Hakkında-I", a.e., s. 2

²³ "Şiir Ölüyor mu?", a.e., s.10

²⁴ "Şiir ve Dünya Ölçüsü", a.e., s.27

²⁵ "Şiir ve Rüya-I", a.e., s.23

²⁶ "Yahya Kemal ve Türk Musıkîsi", Yaşadığım Gibi, s.365

²⁷ *Hangi güvercin kanadı*

Köpükten çırpınışında,

Bu sarayı tamamladı

Her tesadüfün dışında; (Yavaş Yavaş Aydınlanan)

- Rüyâ hâli :

Rüyâ hâli, "her şeyi unuttuğu"²⁸ için her şeyi kendinde hazır bulma"dır.²⁹ "Rüya uykuya münhasır bir keyfiyet değildir. Gece gibi onu da içimizde taşıyız. Şuurun duvarında açılan her gedikten rüyaların sırasına göre sıkıntılı, zâlim yahut mes'ut diyarına gideriz.

Tecrit ve teksif gibi zihnî ameliyelerimiz bile, bir bakıma göre, rüyaya yakındırlar. Zihnin bazı imkânsız vuzuh anları uyanık hâlde görülen birer rüyadan başka bir şey değildir. Vecd rüyadır.

Çok def'a manzara karşısındaki ruh hâletimiz de uyanık hâlde görülen rüyadır."³⁰ sözlerinden, Tanpınar'ın gün ışığının keskin aydınlığından pek hoşlanmadığı anlaşılıyor. "...Van Gogh'a gitmişim. Bu biraz beni teselli etti. Van Gogh büyük bir hürriyet hareketi! Yalnız çok güneş var ve bu kadar aydınlık insanı ürkütüyor"³¹ sözleri de bunun bir ifadesi olarak kabul edilebilir. Tabîî bu, Fecr-i Âtî şairlerinin -ve özellikle Hâşim'in- realiteden kaçış vesilesi olarak geceye sığınışından farklıdır. Onların gerçeklerden kaçışı psikolojik ise, Tanpınar'ınki daha çok estetik kaynaklıdır. Tanpınar'ın rüyâ hâli dediği, uykunun insanı hareketsiz bırakan rüyâsı değil, şuurun alt şuur ile, aklın sezgi ile dizginlendiği *yarı uyanık hâl*dir. Bir bakıma, katı maddî âlemin yumuşatılması için bilerek tanzim edilmiş, tahakküm eden değil de hükmedilen bir rüyâ... Zaten "rüyâlara refakat eden duygular mühimdir" ifadesi de, şairdeki rüyâ hâlinin, öyle aşırı duygulu, yarı meczup insanların hallerinden farklı bir "tavır" olduğunu gösterir. O, eşyâyı değiştiren bir tülün arkasından bakmayı sever dünyaya.³² Paris'te yaptığı bir gezintiyne ait intibalarını "Sis safası yaptım. Yani şiirimin ve estetiğimin elemanını seyrettim."³³ sözleriyle anlatırken, bir bakıma, rüyâ hâlinin başka bir tarifini yapmış da sayılır.

Yukarıda üzerinde durduğumuz *ağaç, yelken, kadın yüzü* imajlarını doğuran mûsikî, "ani bir duyuş altında şekillenmiş üç rüya" olarak, Tanpınar'daki rüyâ hâlinin bir başka boyutunu idare etmektedir.

Tanpınar, *zamanı* akış hâlinde tasavvur ve idrâk ediyor. Zaman sürekli akmaktadır ve kompleks bir yapıya sahiptir. *An* ise uçsuz bucaksız zamanın içinde hususî bir bölüm: Kendi içinde geniş, fakat yekpâre. An öyle hususî bir yapıya sahip ki, -bir elmas, bir billûr gibi- onu parçalarsanız mânâsı ve esrârı ortadan kalkar. Günlük hayatın teferruatını -kendi kendisiyle başbaşa kalmasını engellemesi ve dolayısıyla şiir hâlinin tahakkukunu imkânsız kıldığı için- "zamânı bölen şekiller" olarak kabul eden şair, bu şekillere çok uzaklardan bakmak ister;

²⁸ Tanpınar'daki "bildiği her şeyi unutma" keyfiyetini, günlük hayata ait maddî teferruatı bir tarafa bırakma, eşyaya rüyânın veya gecenin penceresinden bakma olarak anlamak doğru olur.

²⁹ "Şiir ve Rüya-I", Edebiyat Üzerine Makaleler, s. 16

³⁰ "Şiir ve Rüya-I", , a.e., s. 18-19

³¹ Adalet Cimcoz'a yazdığı 11 Mayıs 1960 tarihli mektup, Kerman, s. 215

³² Tanpınar, karanlığı estetik tutumu öyle gerektirdiği için arar: "*Aydınlığı, vuzuhu herkes gibi secerim; hayatı yapan şüphesiz ki onlardır. Fakat hakikî duası olan her şeyde karanlığın bir hissesi vardır. (...) Bunun içindir ki bilhassa sanat, karanlıktan kendini kurtaramamış, hattâ nâdir olarak elde ettiği gölgesiz aydınlıklar bile bizzat vuzuhun şiddetiyle hiç olmazsa gözlerimizi kamaştırmıştır. (...) Benim bahsettiğim karanlık, muhitimizi, birden bire sanki kesif su tabakaları arasından sızan aydınlıkla yekpareliği bulanmış bir deniz altına çeviren şüpheli bir karanlık, hattâ daha iyisi, ışığı adeta dışarıdan idare edilen bir karanlıktır.*" ("Karanlıkların Tadı", Yaşadığım Gibi, s.133 v.d.)

³³ Adalet Cimcoz'a yazdığı 25 Kasım 1959 tarihli mektup, a.e., s. 177

çünkü bir deniz altı âleminin gün ışığıyla yavaş yavaş aydınlanması gibi, şiir hâli de, her türlü eşyayı -varlığı- yeniden ve kendine has bir ışıkla aydınlatmalıdır.³⁴

Amin bütünlüğü içinde âdetâ yeni bir hayat yakalanıyor; fakat bu yeni hayatın boyutları, rengi, sesi, kokusu net değildir. Bir garip rüya rengi, şuûrun üstüne geçirilmiş bir tül perdedir. Her şekil, yani dış âlem, esrarlı bir görünüş kazanmıştır. Bu esrar insanda rüyâ intibâı uyandırıyor ve maddî atmosferin ağırlığından kurtarıp rahatlatıyor. Rüzgârda uçan tüy bile / Benim kadar hafif değil mısraları, bu rahatlamamanın derecesini göstermektedir. Prof. Dr. Mehmet Kaplan, "başka bir versiyonda ilk mısra: 'Rüzgârdaki yaprak bile' şeklindedir. Tanpınar, hafiflik duygusunu daha iyi anlatmak için 'yaprak' yerine 'tüy' kelimesini kullanmıştır"³⁵ diyor. Böyle bir düzenleme, rahatlamamanın derecesini daha güzel anlatmaktadır: *Tüy*, bir nevi *sıkletsizlik*dir. Şairin hafiflemeyi, rahatlamayı ifade için başvurduğu mübalağa, *İçim muradına ermiş / Abasız postsuz bir derviş* mısralarındaki *mânevî rahatlama* boyutu ortaya çıkınca, âdetâ, mübalağa olmaktan çıkıyor ve o da manevî bir hafiflemeyi, kendinden geçmeyi, başka bir âleme doğru savrulmayı ifade etmeye başlıyor.

Zamanın ne tam dışında, ne de tam içinde olan, uçsuz bucaksız zamanın muayyen bir parçasında kendine çok özel bir yer bulan şair, dış âlemin ağırlığından kurtulmuş ve onu kendi arzularına göre yeniden yapıp hükmetmeye de başlamıştır. O artık kendi kurduğu bir dünyadadır. Kökünü şiir hâlinin beslediği yeni bir dünya ve şairi çevreleyen bir mavilik, bir mavi ışık... Mavi, genelde, serinliği ifade ettiği için, tüy gibi hafiflemiş bir insanın mavi ışık ortasında yüzmesi de, hayal edilen atmosfere uygundur.

Ne İçindeyim Zamanın, *başka bir zamana geçme arzusu* üzerine oturtulmuştur; tema budur. Bu arzu, tasavvuftaki sılâya -Tanrı katına ulaşma, bir gölgeden ibaret olan bu dünyadan kurtulma arzusundan çok farklıdır. Şiirde *derviş* imajına yer vermiş olmasına rağmen, Tanpınar'ın mistik bir tavır içinde olmadığı, şiirin kendisini başlı başına bir *cezbe kaynağı* olarak gördüğü ve *şiir hâlinin* verdiği coşkunlukla böyle bir ruh hâli sergilediği düşünülebilir. Mistik cezbede, insan ilâhî birtakım tesirlere tâbîdir; Tanpınar ise şiir hâlini yarı uyanık bir uykuda yaşar ve tamamıyla beşerî kaynaklı bir *sanat mistisizmine* bağlıdır.

Başka bir zamana geçme arzusunun arkasında *zamandan şikâyet duygusu* aramak da mümkündür. Gerçekten, Tanpınar'ın, yaşadığı zamandan pek memnun olmadığı ortadadır. Bu yüzden -bunalıma düşmemişse bile- sürekli bir huzursuzluk yaşadığını hemen her eserinden sezebiliriz. Ancak, o, *büyük insanî dâvâların peygamberi* veya *cemiyet hayatının ateşli bir havarisi olmak* istemediği için, şahsî de olsa şikâyeti ön plâna çıkarmaktan kaçınmıştır.

Ahmet Hamdi Tanpınar, dört kıtadan ibaret bu şiirde, derin bir mânâyı topu topu 54 kelimeden ibaret sekiz cümle ile anlatmıştır. Şiirin fazlalığa tahammülünün olmadığına bundan daha güzel bir delil aramaya gerek var mı?

Ne İçindeyim Zamanın'da, şairin muhayyilesinde şekillenen ve aynı zamanda onu kuşatan zamanın, teferruattan tamamıyla arınmış ve çok hususî renklerle boyanmış soyut bir tablosu çizilmiştir.

³⁴ Yavaş yavaş aydınlanan
Bir denizaltı âlemi,
Yosunlu bir boşluktan
Çekiyor kendine beni.

Bir yıldız uzaklığında
Uyanıyor birer birer
Ürkek bulanıklığında
Zamanı bölen şekiller.

(Yavaş Yavaş Aydınlanan)

³⁵ Tanpınar'ın *Şiir Dünyası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul-1963, s.35

Şair, şiir diliyle bize sezdirdiklerini -çünkü, ondan (şiirden) beklenebilecek yegâne şey, bizde bedîf alâka dediğimiz ve hayatımızın maddî taraflarıyla, gündelik endişeleriyle münasebettar olmayan saf bir alâka uyandırmasıdır."-³⁶ nesir hâlinde anlatmak isteseydi -herhalde- şunları söylerdi:

Şiir hâlinin verdiği şevk ve heyecan sayesinde, sürekli bir akış olan zamanın tam anlamıyla içinde olmadığım gibi, bütününüle dışında da değilim. *An*, uçsuz bucaksız zamanın herhangi bir yerinde yakaladığımız ve bizi bir nevi cezbe hâline götüren, tek parçadan ibaret olup parçalandığı takdirde bütün esrârını, anlamını, güzelliğini ve heyecan vericiliğini kaybedecek olan, kristal bir vazo kırıldığı zaman nasıl vazo olmaktan çıkıyorsa öylece tuz buz olup gitmeye mahkûm bir *hususî zaman*, asıl zamanın çok şahsî bir bölümüdür. İşte ben, şiir ve rüyâ hâlinin getirdiği değişik hava sayesinde böyle bir *anın* tek parçadan ibaret, bölünmez, dağılmaz, çözülmaz akışındayım. Gerçek zamanla, eşya ile, dış âlem ile ilgim kalmadı; o *anın* bana sunduğu bir rüyâyı yaşıyorum.

Bu rüyâ, bütün şekilleri, bütün maddî varlığı kendi rengine boyadı. Şimdi dış âlemin renk çeşitliliği yok; her şeye tek renk hâkim: Rüyâ rengi... Herşeyin rüyâ rengine bürünmesiyle öyle rahatladım, öyle hafifledim ki, rüzgârın önünde, hiçbir ağırlığı yokmuş gibi savrulup duran tüy bile benim kadar hafif değildir. Günlük hayatın yükü, rüyâya benzeyen bu şiir atmosferinde üstümden kalktı...

Başım, dış dünyanın çok sesliliğinden, karmaşasından, ölçsüz gürültüsünden uzaklaşmam sayesinde, kocaman bir değirmenin tahıl öğütmesi gibi, sükûtu, sessizliği öğütüyor, yaşıyor. Bu sessizlik sayesinde şiir hâlini, rüyâ hâlini yaşıyorum; bu hâl içinde şiir dokunuyor. Yine bu hâl içinde, gönlüme mistik duyusun aydınlığına yakın bir aydınlık doluyor. Muradına ermiş, Fenâfi'l-lâh'a ulaşmış bir derviş gibi şevk içindeyim; cezbe hâlindeyim.

Bütün bunlardan sonra, dünyanın -ki o artık bildiğimiz dünya olmaktan çıkmış ve âdetâ bir sarmaşık olmuştur- kökü bendedir; dünya benim etrafımda ve benim isteklerime göre şekilleniyor... Öyle seziyorum ki, şiirin bana sunduğu bu dünyanın bütün ölçüleri de bana göredir. "...her şiirde dünya yeniden kurulur. Musikînin bir başka eşi. (...) Şiir bir ikameler san'atıdır."³⁷ Şiirin cezbeli havasına girmeden önce eşya bana hükmediyordu; şimdi, şiirle kurduğum yeni dünyanın hâkimi benim. Böyle olunca da serinliğin, rahatlığın, ferahlığın sembolü olan mavi bir ışığın ortasında, bütün yüklerimi atmış, hafiflemiş olarak yüzüyorum. Tam bir rahatlama içindeyim...

³⁶ “Şiir Hakkında-I”, Edebiyat Üzerine Makaleler, s. 2

³⁷ “Ahmed Hamdi Tanpınar Anlatıyor” (Konuşan: Mustafa Baydar), Edebiyat Üzerine Makaleler, s.557